
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

הבן איש חי: הלכה, קבלה ואתגרי המודרנה - 14839

תאריך עדכון אחרון 16-08-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מחשבת ישראל

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): בנימין בראון

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: benjamin.brown@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: לפי תיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

ר' יוסף חיים (1834-1909) מבגדאד, המכונה 'בן איש חי', מגדולי הפוסקים במאה התשע עשרה, המשיך את המגמה הדומיננטית בפסיקה הספרדית, המשלבת הלכה וקבלה. הקורס יעסוק ביצירתו ובהתמודדותו עם אתגרי המודרנה שהחלו להופיע בסביבתו.

מטרות הקורס:

להכיר את משנתו ההלכתית והקבלית של ר' יוסף חיים, לעמוד על המתח שבין הלכה וקבלה בכתביו על רקע המאבקים הפנימיים בהלכה סביב נושא זה, ולבחון את מקרה מבחן חשוב של התמודדות רבנית ספרדית עם המודרנה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לנתח בעיות בפסיקה ההלכתית בזמן המודרני; לעמוד על היבטים כלליים וייחודיים בהתמודדות הרבנית הספרדית עם המודרנה

דרישות נוכחות (%) :

0

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה וקריאת טקסטים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- נושא 1: רקע: הבן איש חי, תקופתו וסביבתו
- נושא 2: הלכה וקבלה: דגמים עיקריים ודרכו של הבן איש חי
- נושא 3: הלכה וקבלה: קריאה בספר 'בן איש חי'
- נושא 4: הלכה וקבלה: ביקורתו של הרב עובדיה יוסף על הבן איש חי
- נושא 5: הלכה ומאגיה עממית
- נושא 6: הלכה ומודרנה: היחס לעבריינים הלכתיים
- נושא 7: הלכה, דעת ומודרנה: לימוד תורה, לימוד קבלה ולימודי השכלה כללית
- נושא 8: דרכו של הבן איש חי בפרשנות הקבלה ובהצגתה
- נושא 9: הלכה ומנהג: סוגיות בפסיקתו של הבן איש חי
- נושא 10: מסורת, מנהג ומודרנה: דמות האשה ומעמדה
- נושא 11: קבלה ומודרנה: שאלת גילוח הזקן; השוואה לפוסקים חסידיים ולחפץ חיים
- נושא 12: מסורת וטרומ-לאומיות: ישראל והאומות, גלות וגאולה
- נושא 13: מסורת, מודרנה וסמכות רבנית: פרשת אוברמאייר; פרספקטיבה על הבן איש חי

חומר חובה לקריאה:

- נושא 1: רקע: הבן איש חי, תקופתו וסביבתו
קריאת חובה לנושא: אברהם בן יעקב, הרב יוסף חיים מבגדאד – תולדות חייו ורשימת כתביו, אור יהודה תשמ"ד, פרק שני, עמ' כג-לו; אבי-רם צורף, 'המשוטט בבגדאד: על דמותו של המהלך בדרך באחד מפירושו של ר' יוסף חיים', תיאוריה וביקורת 48 (2017), עמ' 105-126.
- נושא 2: הלכה וקבלה: דגמים עיקריים ודרכו של הבן איש חי
קריאת חובה לנושא: קריאת חובה לנושא: משה חלמיש, 'מקובלים לעומת פוסקים: מגמות שונות בשאלת ההכרעה', בתוך: עיונים חדשים בפילוסופיה של ההלכה (תשס"ח), עמ' 181-210; בנימין בראון, 'הקבלה בפסיקת החפץ חיים', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל כג (תשע"א), עמ' 485-493.
- נושא 3: הלכה וקבלה: קריאה בספר 'בן איש חי'
קריאת חובה לנושא: שמואל מונדני, הרב יוסף חיים ומשנתו כפי שהיא משתקפת ב'בן איש חי', עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, תשס"ה, עמ' 192-221, 261.
- נושא 4: הלכה וקבלה: ביקורתו של הרב עובדיה יוסף על הבן איש חי
קריאת חובה לנושא: הרב בנימין לאו, ממרן עד מרן, עמ' 269-325; אבישי בן חיים, מרן הרב עובדיה יוסף, ירושלים תשע"ח, שער שני, פרק ראשון, עמ' 276-302.
- נושא 5: הלכה ומאגיה עממית
קריאת חובה לנושא: אביעד הכהן, 'מאגיה כהלכה: על יחסי הגומלין שבין מאגיה, כישוף וגורל לבין הלכה ומשפט', מחניים 14 (תשס"ג), עמ' 59-77.
- נושא 6: הלכה ומודרנה: היחס לעבריינים הלכתיים
קריאת חובה לנושא: צבי זוהר, האירו פני המזרח, תל אביב תשס"א, עמ' 55-62, הנ"ל, 'תגובת ההלכה לתהליכי המודרניזציה והחילון', מתוך: זמן יהודי חדש (ירמיהו יובל ואח', עורכים), ב, עמ' 176-186; בנימין בראון, 'מעמדם ההלכתי של "פושעי זמננו" במשנת החפץ חיים', בתוך: על דעת הקהל - דת ופוליטיקה במסורת היהודית - ספר היובל לכבוד אביעזר רביצקי (מנחם לורברבוים ואח', עורכים), כרך ב, ירושלים תשע"ב, עמ' 787-796.
- נושא 7: הלכה, דעת ומודרנה: לימוד תורה, לימוד קבלה ולימודי השכלה כללית
קריאת חובה לנושא: שאול רגב, 'היחס להשכלה בקרב הרבנים בבבל: ר' יוסף חיים ור' שמעון אגסי', בתוך: מחקרים בקורות יהודי בבל ובתרבותם (צ' יהודה, עורך), אור יהודה תשס"ב, עמ' 97-118.
- נושא 8: דרכו של הבן איש חי בפרשנות הקבלה ובהצגתה
קריאת חובה לנושא: יונתן מאיר, 'האמת הנעדרת: ר' יוסף חיים והקבלה בארץ ישראל', בתוך: חלמיש למעיינו מים - מחקרים בקבלה, הלכה, מנהג והגות מוגשים לפרופ' משה חלמיש (א' אלקיים ואח', עורכים), ירושלים תשע"ו, עמ' 542-561; יהונתן גארב, הקבלה בעת החדשה כתחום מחקר אוטונומי, לוס אנג'לס תשע"ו, עמ' 63-76.
- נושא 9: הלכה ומנהג: סוגיות בפסיקתו של הבן איש חי
קריאת חובה לנושא: שאול רגב, 'הנהגות ומנהגים שחידש הרב יוסף חיים (בן איש חי) בבבל - בין הלכה לקבלה', בתוך: חלמיש למעיינו מים - מחקרים בקבלה, הלכה, מנהג והגות מוגשים לפרופ' משה חלמיש (א' אלקיים ואח', עורכים), ירושלים תשע"ו, עמ' 516-541.
- נושא 10: מסורת, מנהג ומודרנה: דמות האשה ומעמדה
קריאת חובה לנושא: נחם אילן, 'קאנון אלנסא' (חוק הנשים): חיבורו היחיד של הרב יוסף חיים לנשים בערבית-יהודית', פעמים 109 (תשס"ז), עמ' 33-57.

נושא 11: קבלה ומודרנה: שאלת גילוח הזקן; השוואה לפוסקים חסידיים ולחפץ חיים
קריאת חובה לנושא: *Fishbane Simcha, Boston, Jewry Modern of Shtiebelization The*, 2011, chap. 4, pp. 125-154.

נושא 12: מסורת וטרום-לאומיות: ישראל והאומות, גלות וגאולה
קריאת חובה לנושא: בנימין לאו, 'ארץ הקודש בכתבי רבנים מארצות המזרח במאה העשרים', בתוך:
ארץ-ישראל בהגות היהודית במאה העשרים (א' רביצקי, עורך), ירושלים תשס"ה, עמ' 168-183;
הרצל חקק ובלפור חקק, 'ההזדמנות המשיחית שהוחמצה על-פי משל אחד ונמשלו אצל הרב יוסף
חיים', בתוך: הרב יוסף חיים – פרקי עיון ומחקר (צ' יהודה, עורך), אור יהודה תשנ"ט, עמ' 35-39.

נושא 13: מסורת, מודרנה וסמכות רבנית: פרשת אוברמאייר; פרספקטיבה על הבן איש חי
קריאת חובה לנושא: עמרי שאשא, 'מלך ביופיו', סגולה 2 (תש"ע), עמ' 12-27, קישור אינטרנטי:
<https://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item&eq;20694>

חומר לקריאה נוספת:

נושא 1: רקע: הבן איש חי, תקופתו וסביבתו
קריאה מומלצת: אברהם בן יעקב, הרב יוסף חיים מבגדאד – תולדות חייו ורשימת כתביו, אור יהודה
תשמ"ד, פרק ראשון, עמ' יג-כב; צבי זוהר, 'היצירה ההלכתית של חכמי בבל בעת החדשה', פעמים
87-86 (תשס"א), עמ' 4-50, ובמיוחד עמ' 33-42.

נושא 2: הלכה וקבלה: דגמים עיקריים ודרכו של הבן איש חי
קריאה מומלצת: יעקב כ"ץ, הלכה וקבלה, עמ' 52-69; ישראל מ' תא שמע, 'רבי יוסף קארו בין
אשכנז לספרד: לחקר התפשטות ספר הזוהר', תרביץ נט, א-ב (תש"ן), עמ' 153-170; בראון, שם,
עמ' 493-542.

נושא 3: הלכה וקבלה: קריאה בספר 'בן איש חי'
קריאה מומלצת: משה חלמיש, הקבלה בתפילה, בהלכה ובמנהג, רמת גן תש"ס, פרקים 5 ו-8, עמ'
145-117, 204-180.

נושא 4: הלכה וקבלה: ביקורתו של הרב עובדיה יוסף על הבן איש חי
קריאה מומלצת: בן חיים, שם, שער ראשון, פרקים שני, שלישי וחמישי, עמ' 76-172, 222-253; שם,
שער שני, פרק שני, עמ' 302-368.

נושא 5: הלכה ומאגיה עממית
קריאה מומלצת: *Jewish Upon Cultures and Culture of Impact The, Fishbane Simcha*, 2016, pp. 162-210; Moshe Idel, 'Jewish Magic from
Customs and Rituals, Brighton 2016, pp. 162-210; Moshe Idel, 'Jewish Magic from
the Renaissance period to Early Hasidism', Religion, Science, and Magic (1989), pp.
82-117.

נושא 6: הלכה ומודרנה: היחס לעבריינים הלכתיים
קריאה מומלצת: בנימין בראון, 'מעמדם ההלכתי של "פושעי זמננו" במשנת החפץ חיים', בתוך: על

דעת הקהל - דת ופוליטיקה במסורת היהודית - ספר היוכל לכבוד אביעזר רביצקי (מנחם לורברבוים ואח', עורכים), כרך ב, ירושלים תשע"ב, עמ' 797-832.

נושא 9: הלכה ומנהג: סוגיות בפסיקתו של הבן איש חי
קריאה מומלצת: משה חלמיש, הקבלה בתפילה, בהלכה ובמנהג, רמת גן תש"ס, פרק 14, עמ' 231-287.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 100 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

דרישות הקורס ומרכיבי הציון:

עבודה סמינריונית בסוף השנה, שנושאה יתואם עם המרצה (עבודה בנושא שלא יתואם - לא בהכרח תתקבל). מועד אחרון להגשה: 1.9.2019.